

Denis Tul, doktorand
*Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu,
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
email: denistul.lawit@gmail.com*

ETIČKI PRINCIPI VEŠTAČKE INTELIGENCIJE

Apstrakt:

Veštačka inteligencija je tehnologija koja nije nova. Ona se razvija već više od 70 (sedamdeset) godina, no u skorije vreme je omogućeno da dostignuća ove tehnologije koristi šira javnost, a sa time se otvaraju mnoga pitanja. Veštačku inteligenciju treba videti kao sredstvo. To sredstvo mi kao društvo možemo koristiti na društveno prihvatljiv način ili na društveno neprihvatljiv način. Obzirom da se radi o tehnologiji koja u mnogome može da oblikuje naše živote, moramo se baviti stvaranjem društvenih i pravnih okvira u kojima će se ova tehnologija koristiti. Naravno da pre svake regulacije dolaze etički principi. Ti etički principi će posle prerasti u zakonska načela i navoditi proces regulacije, odnosno stvaranja zakonskog okvira. Ovaj rad za cilj ima da predstavi sedam etičkih načela razvoja i upotrebe veštačke inteligencije i ratio iza promocije ovih načela.

Ključne reči: *Pravo informacionih tehnologija, Veštačka inteligencija, Pravo intelektualne svojine, Zaštita ličnih podataka, Etički principi.*

1. UVODNO RAZMATRANJE

Dolaskom četvrte industrijske revolucije ubrzan je tehnološki razvoj i čovečanstvo vidi velike benefite novih tehnologija, ali takođe i rizike. Četvrtu industrijsku revoluciju možemo nazvati informacionom revolucijom. U centru novih otkrića je informacija, prenos informacije, dostupnost informacije, baze podataka (*big data*). Najbitnije otkriće koje je otvorilo vrata za ovu industrijsku revoluciju informacionog društva jeste internet. A možda najveći utican na naše živote može imati veštačka inteligencija.

„Internet je globalna kibernetika informaciona mreža u kojoj učestvuju mnogi subjekti kao korisnici različitih informacija. Podaci koji se nalaze u kibernetičkom prostoru mogu biti ugroženi od strane raznih pojedinaca ili pravnih lica, institucija ali

i državnih organa. Sve više zavisimo od informacionih i komunikacionih tehnologija (ICT). Sve više ličnih i osetljivih podataka prenosimo na lične komunikacione uređaje ili ih čuvamo na njima.“¹

Veštačka inteligencija zahteva više uslova razvoja. Internet je u fazi web 3.² Veštačka inteligencija nije mogla biti razvijena bez velikih baza podataka i transfera velikog obima podataka. Ova tehnologija nije nova, razvija se od pedesetih godina prošlog veka, ali bilo je potrebno da se ostvare neki preduslovi za razvoj iste. Danas ti uslovi su ispunjeni. „Tako se, na primer, automatizacija proizvodnih procesa u savremenoj industriji zasniva istovremeno na IoT, *cloud computing*-u i veštačkoj inteligenciji.“³ Infrastruktura G5 mreže je pomogla na ovom putu značajno, jer brža komunikacija, odnosno *upload* i *download*, je osnov za sav razvoj koji se dešava.

„Savremena oblast veštačke inteligencije, opšte je prihvaćeno, počinje 1956. godine tokom konferencije na Dertmouth College-u, pod pokroviteljstvom Agencije za napredne odbrambene istraživačke projekte (DARPA). Konferenciji su prisustvovali vodeći naučnici iz oblasti računarskih nauka Claud Shenon, Marvin Minsky, Oliver Selfridge i John McCarty koji je i zaslužan za oblikovanje ermina veštačka inteligencija.“⁴

Ipak, veštačka inteligencija iako nije nova pojava dolazi tek nedavno u fokus javnosti. To vezujemo za događaj sa kraja 2022. godine, kada je pušten „ChatGPT“, prvi bot za generisanje sadržaja (ili čet bot) kojem besplatan pristup ima celo globalno društvo, čovečanstvo. Nakon ovog događaja, značajno raste interesovanje za veštačku inteligenciju, a danas je već društvu dostupan velik broj alata, aplikacija, programa koji koriste veštačku inteligenciju.

Kao i svaki put u istoriji kada se desi neka drastična promena, pogotovo promene na nivou industrijskih revolucija, postoje zagovornici, ali i protivnici ove tehnologije.

Ono od čega moramo krenuti jeste sledeća premisa: „Veštačka inteligencija je sredstvo“. Što nas vodi do sledećeg zaključka, veštačka inteligencija se koristi od strane ljudi, nema svoju volju i inicijativu. Ljudi je mogu koristiti na pozitivan način, tako da bude korisna i uveća vrednost našeg rada i uštedi vreme, ali i da uradi određeni posao preciznije. Isto tako, ljudi mogu zloupotребiti veštačku inteligenciju. Ljudi

¹ Slijepčević, Lj. (2016.) Pravo na privatnost u domaćim i međunarodnim propisima – S osvrtnom na internet, Pravosudna akademija, str. 39.

² Za više informacija pogledati: Milojević G. (2023). Pojam i priroda digitalne imovine (Zbornik: Dve decenije razvoja pravne misli). Univerzitet privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str.154.

³ Čemalović U. (2019.). Pravo intelektualne svojine i digitalna transformacija. Institut za evropske studije, str. 197.

⁴ Prilja D. (2021). Veštačka inteligencija u pravnom sistemu EU. Institut za uporedno parvo. Str. 58.

moгу biti dobronamerni ili zlonamerni, tehnologija ne može. Ali moćnije sredstvo može učiniti veću štetu pri zloupotrebi.

Zato nam je potrebna regulativa veštačke inteligencije, a regulativa polazi od etičkih principa koji bi trebali navoditi razvoj regulative.

2. PRIRODA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE

Veštačku inteligenciju možemo definisati kao kombinaciju više tehnoloških rešenja: mašinskog učenja (*machine learning*), velikih baza podataka (*big data*) i statističkih proračuna usmerenih na proporcije pre svega.

FORMULA: Veštačka inteligencija = Mašinsko učenje + Baze podataka + Statistika (verovatnoće)

Definisati ovako veštačku inteligenciju na neki način nam omogućava demistifikaciju ovog pojma. Dakle, veštačka inteligencija nije nova tehnologija, već kombinacija postojećih tehnoloških rešenja u vremenu kada je moguće mnogo više podataka preneti i uskladištiti u bazama podataka. Iz tako velikih baza podataka formiraju se značajni jezički modeli (*large language model – LLM*).

Profesor Ćemalović govori: „... ovde se uopšte ne radi o fenomenu kreativnosti, već o relativno jednostavnom matematičkom modelu, tako da bi najispravnije bilo govoriti o mašinski generisanim delima.“, kada pokušava da objasni da generisani sadržaj ne predstavlja autorsko delo.⁵

Sam AI Act definiše sisteme zasnovane na veštačkoj inteligenciji na sledeći način: „Sistem veštačke inteligencije jeste sistem temeljen na mašinstvu, koji je dizajniran za rad s različitim nivoima autonomije i koji može pokazivati prilagodljivost nakon implementacije, te koji, za eksplicitne ili implicitne ciljeve, zaključuje, od input-a (unosa) koji prima, do generisanog output-a (izlaza) kao što su predviđanja, sadržaj, preporuke ili odluke koje mogu uticati na fizička ili digitalna okruženja.“⁶

U ovoj definiciji možemo da uočimo dve bitne stvari, da se radi o sistemima koji imaju nivo autonomije i da su prilagodljivi. Ova dva elementa su do sada bili isključivo vezana za ljudsku inteligenciju. Ipak, reč „inteligencija“ u ovoj složenici ukazuje da je ova tehnologija pametna i da ima neke elemente ljudske inteligencije, ali moramo ostati svesni činjenice da veštačka inteligencija ima i značajne nedostatke u odnosu na ljudsku.

⁵ Ćemalović U. (2019.). Pravo intelektualne svojine i digitalna transformacija. Institut za evropske studije, str. 200.

⁶ AI Act, član 3. stav 1, tačka 1.

Veštačka inteligencija mnogo daleko od ljudske inteligencije i nema neke osnovne elemente iste, a tu pre svega mislimo na emotivnu inteligenciju, socijalnu inteligenciju, ali i ono najbitnije, svoju svest. Samim time ne može imati svoju volju i inicijativu. Očekuje inicijativu od čoveka da bi bila stavljena u funkciju. Veštačkoj inteligenciji fali veliki deo inteligencije čoveka. Tehnologija može da pretražuje i prikuplja sadržaj, pa i da bira koji sadržaj traži i prikuplja (učenje) i da beleži sve te podatke u velikom obimu (pamćenje), da se prilagodi situaciji (adaptabilnost). Obzirom na ovo, te na činjenicu da tehnologija može mnogo više od nas „pročitati“/istražiti i „zapamtiti“, moramo joj priznati da je superiornija u datim oblastima. Kroz poslednji deo veštačka inteligencija pravi privid kreativnosti, ali to nije prava kreativnost već samo jezički model koji kroz algoritam i verovatnoće kreira sadržaj. Ovo je veoma složen proces.

Kada koristimo neke generatore sadržaja koji koriste veštačku inteligenciju možemo biti zadivljeni njihovom elokvencijom i rezultatima koje može dati. No, moramo znati da to dolazi iz baze znanja čovečanstva, kroz pristup neverovatno velikoj bazi znanja i kroz matematičke, odnosno statističke izraze.

„Intelekt se na najopštiji način može definisati kao skup predispozicija koje omogućavaju spoznavanje i razumevanje, dok je inteligencija svojstvo bića (ili drugog entiteta) koje raspolaže intelektom.“⁷

Dakle, „mozak“ veštačke inteligencije je manje složen od mozga čoveka, on ne uračunava mnoge kognitivne funkcije, ne poseduje ljudski način zaključivanja, ne poseduje matematički izračun za emocije i socijalnu inteligenciju i mnoge druge stvari. Ljudi uče na drugi način, i izražavaju znanje na drugi način.

3. REGULACIJA VEŠTAČKE INTELIGENCIJE

Postavićemo jedno logično pitanje: „Da li bi bilo sigurno pustiti u upotrebu neko sredstvo čije korišćenje nije prethodno pravno regulisano?“ Pogotovo ako se radi o sredstvu koje može imati toliko uticaja na društvene tokove, kao što je to veštačka inteligencija.

Rešenja (programe, aplikacije) zasnova na veštačkoj inteligenciji možemo podeliti u dve grupe prema osnovnoj funkcionalnosti:

1. Automatizacija procesa (primeri: donošenje presuda u pravosudnom sistemu u Kini, samoupravljujuća vozila);
2. Generisanje sadržaja (primeri: ChatGPT, MidJourney).

⁷ Čemalović U. (2019.). Pravo intelektualne svojine i digitalna transformacija. Institut za evropske studije, str. 195.

Veštačka inteligencija je moćno sredstvo i to je još vidljivije, ali i opasnije kod automatizacije procesa, jer ti procesi koji su automatizovani mogu imati uticaja na naša prava, na ljudska prava. Odatle potreba da se veštačka inteligencija uredi na taj način da se smanje rizici po čovečanstvo i po svakoga od nas individualno.

Postoje dva načina da uredimo svaku novu oblast prava:

- Stvaranje načela ove pravne oblasti;
- Direktna regulacija stvaranjem konkretnih pravila.

Oba načina regulacije imaju svoje prednosti i mane. Potrebno je ne preregulisati određenu oblast. Pogotovo neku od oblasti poput veštačke inteligencije gde mnogo pravila i striktna pravila mogu odvući investitore u ovoj oblasti da presele svoje kompanije iz područja gde je preregulacija ovakve tehnologije prepreka da obavljaju razvoj i implementaciju svojih rešenja zasnovanih na veštačkoj inteligenciji. Dakle, potrebno je konsultovati i interes države, odnosno privredni interes, koji je svakako usmeren na to da zadrži i omogući ubrzan razvoj, a ne da usporava svoje kompanije, a sve u cilju omogućavanja istima da budu konkurentne na širem tržištu.

Regulacija kroz opšte principe, odnosno načela omogućava brže uređenje oblasti, ali ostavlja određena pitanja otvorena i nedorečena. To znači da će ta otvorena pitanja biti predmet tumačenja različitih subjekata, kao najbitniji korak ka primeni. Ovakav način regulacije je karakterističan za oblasti koje su u ranom razvoju. Takođe, ovakva regulacija ostavlja prostor pravnicima da budu kreativni u primeni pravila, ali i otežava stvaranje jedinstvene prakse. Na ovakvom principu regulacije donet je u Evropskoj uniji dokument pod nazivom *General Data Protection Regulative* (GDPR, 2018.), te je na sličnom principu donet i Zakon o zaštiti podataka o ličnosti u Srbiji 2019. godine. Takav način regulacije usvaja i *AI Act*, kojim se EU opredelila za sistem zasnovan na nivoima rizika.

Zato je u ovom momentu je obaveza svih u pravnoj struci u oblasti IT prava pogotovo da se bave razmatranjem etičkih principa veštačke inteligencije. Ti etički principi će imati dve funkcije: Da prerastu u načela zakona i da omoguće ciljno tumačenje zakonskih rešenja kako bi se zakon pravilno primenio.

Dokument o etičkim smernicama za razvoj, primenu i upotrebu pouzdane i odgovorne veštačke inteligencije donet 2023. godine u Srbiji ističe sledeća načela: Objašnjivost i poverljivost, dostojanstvo, zabranu činjenja štete i pravičnost.⁸

⁸ Zaključak o usvajanju etičkih smernica za razvoj, primenu i upotrebu pouzdane i odgovorne veštačke inteligencije, naslov 3.

4. ETIČKI PRINCIPI VEŠTAČLE INTELIGENCIJE

Etički principi bi trebali predstavljati temelj oblasti veštačke inteligencije i oni bi trebali postati zakonska načela u momentu kada se uredi ova oblast.

Posebno se izdvajaju sedam etičkih principa koja smatramo da bi trebala biti temelj u procesu razvoja regulative, odnosno zakonodavstva, a koja su na različite načine implementirana i u evropsku regulativu (*AI Act*):

1. Princip transparentnosti;
2. Princip odgovornosti;
3. Princip tačnosti;
4. Princip sigurnosti;
5. Princip privatnosti;
6. Princip zabrane diskriminacije;
7. Princip ljudske kontrole.

4.1. PRINCIP TRANSPARENTNOSTI

Transparentnost predstavlja osnovno, primarno načelo od kojeg se mora krenuti. Da bismo znali kada se koristi veštačka inteligencija i mogli da sami zaključimo hoćemo li istoj pokloniti poverenje. Takođe, transparentnost je bitna u borbi protiv prevarnog postupanja.

Kada je određeni sadržaj generisala veštačka inteligencija ili kada je neka odluka koja se odnosi na naša prava doneta uz pomoć veštačke inteligencije, to nama mora biti transparentno predstavljeno. Dublji nivo ovog načela bi trebao da bude i taj da nam se objasni kroz dokumente koji prate sajt, aplikaciju, program, da oni funkcionišu na tehnologiji zasnovanoj na veštačkoj inteligenciji i način na koji ta tehnologija funkcioniše.

Ljudi moraju biti u prilici da sami prosuđuju koliko će poverenja dati određenom izvoru, bio to ljudski izvor ili program zasnovan na tehnologiji veštačke inteligencije. Da bi ljudi takvu odluku i mogli da donesu za sebe, moraju biti prethodno upoznati ko je kreirao određeni sadržaj.

Takođe, ovo načelo je povezano i sa suzbijanjem lažnog predstavljanja. Može se desiti da se određeno lice predstavlja kao autor određenog sadržaja, iako on to nije. Kada program generiše sadržaj, taj sadržaj nema autora, zato što po definiciji autorskog dela to je intelektualno dobro, te ga može stvoriti samo čovek. Samo čovek može biti autor. Samim time, zaključak je jasan, da autorsko pravo ne postoji na sadržaju koji je generisao program zasnovan na tehnologiji veštačke inteligencije.

Ovo načelo treba stvarati obaveze na strani različitih subjekata:

1. Kompanije koja je proizvođač programa zasnovanog na bazi veštačke inteligencije (ili pružalac usluga kroz ovakav program);
2. Korisnik programa – Recimo ako je neko generisao sadržaj, u daljem distribuiranju istog bi trebalo da taj sadržaj predstavi tako da je svima jasno poreklo tog sadržaja.

Posledica nepridržavanja ovog načela moglo bi biti dovođenje u zabludu, što bi vodilo i do pravnih posledica, jednom kada zakonski to bude uređeno.

Posledica nepridržavanja ovog načela moglo bi biti dovođenje u zabludu, što bi vodilo i do pravnih posledica, jednom kada zakonski to bude uređeno.

4.2. PRINCIP ODGOVORNOSTI

Ovo načelo odgovara jednom od osnovnih principa, da svako mora odgovarati za svoje postupke. Kada govorimo o odgovornosti za sisteme zasnovane na veštačkoj inteligenciji, možemo imati dve grupe subjekata koji mogu biti odgovorni:

1. Kompanije – Odgovornost za kompanije koje razvijaju ili omogućavaju korišćenje tehnologije zasnovane na veštačkoj inteligenciji.
2. Korisnici – Fizičko lice koje koristi određenu tehnologiju zasnovanu na veštačkoj inteligenciji.

Kompanije moraju da obezbede primenu svih ostalih principa, ali bez šanse da se pozovu na odgovornost, ove odredbe bi bile samo slovo na papiru. Tu leži važnost ovog principa. Prekršajna odgovornost je najčešće otelotvorenje ovog načela, ali pored toga postojaće i građanska odgovornost po opštim principima iste.

4.3. PRINCIP TAČNOSTI

Princip tačnosti je bitan iz razloga što se bori protiv lažnih vesti i manipulativnog sadržaja, kao i svih sada popularnih zloupotreba veštačke inteligencije koje stavljamo u jednu fijoku, zvanu „*deep fake*“.

Ovako kreiran sadržaj može uticati na političke slobode, na formiranje mišljenja, a neke prevare idu tako daleko da se mogu napraviti lažne audio i video izjave koje lica čiji je glas i slika, nikada nisu rekli. Sve ovo može imati mnogo različitih upotreba, a težnja ka tačnosti informacije u informacionom društvu je nešto što još ni na društvenim mrežama nismo ostvarili sa dosadašnjim tehnološkim razvojem. Veštačka inteligencija kao da otvara tu ranjivu kategoriju sa samo još više entuzijazma.

4.4. PRINCIP BEZBEDNOSTI

Mnogi su standardi koji već postoje u sajberbezbednosti, ali i standardi koji trebaju da se prate u vezi veštačke inteligencije će biti razvijeni vremenom. Ova tehnologija mora biti bezbedna za svoje korisnike.

„Krivična dela na mreži su raznorodna: krađa identiteta, upad u računarski sistem, nezakonita trgovina softverom, distribucija dečije pornografije, pranje novca. Sigurne dojave investitorima (*share scam*), iznajmljivanje botneta i evidencija pristanaka na tastere (*keylogging*), hakovanje, fišing (*phishing*), prevare s kreditnim karticama, špijunaža i politički kriminal obeležili su početak ovog veka, a sve napredniji trikovi pojavljuju se neprekidno.“⁹

Sistem distributera (proizvođača) mora biti siguran od spoljnih napada, ali isto tako sistem zasnovan na veštačkoj inteligenciji mora imati unutrašnje kočnice, odnosno biti onemogućen da pomogne zlonamernima koji bi zloupotrebili ovu tehnologiju za hakerske napade i u druge svrhe, a pre svega u svrhe krađe identiteta i prevare na internetu.

Odgovornost za kompanije koje proizvedu i stave na tržište nebezbedne sisteme, takođe mora biti utvrđena, te će ovaj princip biti u uskoj vezi sa principom odgovornosti.

4.5. PRINCIP PRIVATNOSTI

Sa razvojem tehnologija i sve većom izloženošću ljudi tehnološkim rešenjima, dolazi i pitanje privatnosti u digitalnom svetu. Ovo je zasebna oblast koju u EU uređuje GDPR, a kod nas Zakon o zaštiti ličnih podataka, ali ova regulativa će imati dodirne tačke sa regulativom veštačke inteligencije.

Veoma je zanimljivo pitanje podataka na kojima se uče sistemi, odnosno pitanje *data set*-ova. Da li sistemi veštačke inteligencije prepoznaju lične podatke i ne preuzimaju ih u svoje baze znanja ili skupljaju i naše podatke? To bi trebala svaka kompanija koja razvija veštačku inteligenciju da odgovori građanima.

„To da je podatak o ličnosti informacija podrazumeva da se štiti na način koji je svojstven zaštiti informacija. Odnosno, možemo primeniti neke metode zaštite, koje primenjujemo kod zaštite drugih oblika informacija. Svakako da je najbolji vid zaštite sužavanje kruga lica kojima je informacija koju štitimo preneti ili na drugi način učinjena dostupnom.“¹⁰

⁹ Savin A. (2022). Digitalna prav(d)a. Clio, str. 451.

¹⁰ Tul D. (2023). Zaštita podataka o ličnosti. KEC grupa, str. 15.

Kompanije su već obavezane da poštuju privatnost korisnika, samo ostaje pitanje da li mogu da razviju sisteme zasnovane na veštačkoj inteligenciji koji će na najbolji način poštovati ova ljudska prava koja pripadaju svakome od nas.

4.6. PRINCIP ZABRANE DISKRIMINACIJE

Ako smo se ikada i zapitali, posle slučaja Amazona¹¹ i njihove HR aplikacije koja je koristila veštačku inteligenciju, sada nam je jasno da tehnologija može da bude diskriminatorna. Često koristimo i reč pristrasna, ali suština je ista, a opasnost od razvoja ovakve tehnologije zapravo veća nego što mislimo.

To je opet pitanje podataka na kojima se uči ova tehnologija, odnosno *data set*-ova. Na primer, ako bismo imali većinu članaka na internetu gde je neko ko je okarakterisan kao lopov, kradljivac, kriminalac, osoba afroameričke rase. Obzirom da veštačka inteligencija radi na principu statistike, ona će to prepoznati kao pravilnost i ako je upitamo da nam napravi sliku lopova, moguće da će u većem broju slučajeva, ako ne uvek, generisati sliku afroamerikanca. Ovo je potvrđeno i u jednom zanimljivom istraživanju koje je uključilo najpoznatiju kompaniju u oblasti generisanja slika uz pomoć veštačke inteligencije, Midjourney.¹²

„Podaci koji se koriste za obuku sistema veštačke inteligencije takođe mogu biti osnov algoritamske diskriminacije. Moguće je da su sami podaci bili uzrok diskriminacije i ranije, pa ako sistem veštačke inteligencije uči na takvim podacima, tada on samo ponavlja diskriminaciju koja je i ranije postojala.”¹³

U borbi protiv diskriminacije na svim poljima, moramo obratiti i pažnju na nove vidove diskriminacije, odnosno na to da razvijamo tehnologiju koja neće diskriminisati kroz donošenje odluka i odgovore na pitanja, niti stvarati diskriminatoran sadržaj.

¹¹ Više o ovom slučaju diskriminacije žena od strane veštačke inteligencije na linku: <https://www.ml.cmu.edu/news/news-archive/2016-2020/2018/october/amazon-scraps-secret-artificial-intelligence-recruiting-engine-that-showed-biases-against-women.html> (pristupljeno dana 27.06.2024. godine)

¹² Više videti o ovom istraživanju na sledećem linku: <https://restofworld.org/2023/ai-image-stereotypes/> (pristupljeno dana 27.06.2024. godine)

¹³ Prilja D. (2022). Ljudska prava i veštačka inteligencija. Institut za uporedno pravo, str. 87.

4.7. PRINCIP LJUDSKE KONTROLE

Ovaj etički princip je jedan od važnijih, iako ga iznosimo kao posljednjeg. Naime, čovek mora biti u kontroli, nad svom tehnologijom. Čovek pokreće inicijativom procese, i isto tako ih nadgleda i može se umešati, korigovati ponašanje tehnologije.

Poznato je da se u Kini vode sudski postupci uz pomoć veštačke inteligencije.¹⁴ Izraz ovog načela u ovakvom postupku bi bilo postojanje pravnog leka kojim bi se moglo tražiti od suda da uključi čoveka u proces umesto veštačke inteligencije. Ovo je i u skladu sa principima iz GDPR-a, koji kažu da se svako može usprotiviti automatizovanoj obradi podataka.

Princip ljudske kontrole daje ljudima tu sigurnost da se na kraju oni pitaju, na kraju ako samoupravljujuće vozilo pogreši, mi možemo preuzeti kontrole.

Najviše poverenja u tehnologiju, koja je napredna i ujedno opasna (veštačka inteligencija), možemo dobiti iz činjenice da mi imamo kontrolu nad istom.

5. ZAKLJUČAK

Život je brži od prava i tako je dolazak svake veće društvene promene praćen procesom regulacije koji dolazi od strane države, a u cilju zaštite osnovnih načela jedne društvene zajednice. Baš to se upravo dešava na polju veštačke inteligencije.

Veštačka inteligencija predstavlja sredstvo koje će čovečanstvo koristiti u sve većem obimu. Svako sredstvo može biti zloupotrebjeno i globalno društvo treba regulaciju ovako napredne tehnologije. Kada se regulacija prvi put uvodi, bez tradicije regulacije određene oblasti, onda je potrebno to uraditi oprezno, a najčešće će se to raditi prvo kroz usvajanje opšte-prihvaćenih načela.

U ovom radu mi smo izneli osnovne etičke principe koji bi iz obrazloženih razloga trebali biti osnovni principi razvoja i korišćenja veštačke inteligencije. Tu pre svega mislimo na načelo transparentnosti, odgovornosti, tačnosti, sigurnosti, privatnosti, zabrane diskriminacije i ljudske kontrole. Ti principi teže da prerastu u zakonska načela, iz kojih bi proistekla konkretna pravila i odredbe koje bi obezbedile zaštitu ovih principa od kojih smo krenuli. Najbitniji momenat na ovom putu regulacije veštačke inteligencije je detektovanje rizika koje realno nosi ova

¹⁴ Videti više o tome na linku: <https://www.lexisnexis.ca/en-ca/ihc/2020-02/robot-justice-chinas-use-of-internet-courts.page#:~:text=The%20%E2%80%9Csmart%20court%E2%80%9D%20includes%20non,via%20a%20digital%20court%20hearing.> (27.06.2024. godine)

tehnologija. Moraju se osmotriti kratkoročni ali i dalekosežni rizici po fundamentalna prava čoveka.

Načelo transparentnosti je osnovno načelo i nosi najveću težinu, jer je preduslov da se sva druga načela mogu primeniti. Sa ovim načelom počinje borba za fer tehnologiju. Moramo znati da smo u interakciji sa programom baziranom na veštačkoj inteligenciji i da je određeni sadržaj proistekao odatle, te ko nam omogućava pristup tom sadržaju. To je početna tačka u odbrani od lažnih vesti, manipulativnih sadržaja i drugih opasnosti.

Denis Tul, PhD student

*Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
University Business Academy in Novi Sad*

ETHICAL PRINCIPLES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Abstract:

Artificial intelligence is a technology that is not new. It has been developing for more than 70 (seventy) years, but recently it has been possible for the general public to use the achievements of this technology, and with that many questions are opened. Artificial intelligence should be seen as a tool. We as a society can use that tool in a socially acceptable way or in a socially unacceptable way. Considering that it is a technology that can shape our lives in many ways, we must deal with the creation of social and legal frameworks in which this technology will be used. Of course, ethical principles come before any regulation. These ethical principles will later grow into legal principles and guide the process of regulation, that is, the creation of a legal framework. This paper aims to present seven ethical principles of the development and use of artificial intelligence and the *ratio* behind the promotion of these principles.

Keywords: *Informational technology law, Artificial intelligence, Intellectual property law, Protection of personal data, Ethical principles.*

LITERATURA

1. Ćemalović U. (2019.). Pravo intelektualne svojine i digitalna transformacija. Institut za evropske studije.
2. Milojević G. Tul D. (2023). Pojam i priroda digitalne imovine. Dve decenije razvoja pravne misli, Ur. Milan Počuča, Univerzitet privredna akademija u Novom Sadu, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe u Novom Sadu, str. 152-162.
3. Prilja D. (2022). Ljudska prava i veštačka inteligencija. Institut za uporedno pravo.
4. Prilja D. (2021). Veštačka inteligencija u pravnom sistemu EU. Institut za uporedno pravo, Beograd.
5. Savin A. (2022). Digitalna prav(d)a. Clio.
6. Slijepčević, Lj. (2016). Pravo na privatnost u domaćim i međunarodnim propisima – S osvrtom na internet, Pravosudna akademija (link: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0017-0933/2016/0017-09331601032S.pdf> - pristupljeno dana 03.05.2024. godine)
7. Tul D. (2023). Zaštita podataka o ličnosti. KEC grupa.
8. Zaključak o usvajanju etičkih smernica za razvoj, primenu i upotrebu pouzdane i odgovorne veštačke inteligencije (http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2023_03/SG_023_2023_007.htm pristupljeno 30.06.2024. godine).

Linkovi ka internet časopisima:

1. <https://restofworld.org/2023/ai-image-stereotypes/> (pristupljeno dana 27.06.2024. godine).
2. <https://www.ml.cmu.edu/news/news-archive/2016-2020/2018/october/amazon-scrap-secret-artificial-intelligence-recruiting-engine-that-showed-biases-against-women.html> (pristupčjeno dana 27.06.2024. godine).
3. <https://www.lexisnexis.ca/en-ca/ihc/2020-02/robot-justice-chinas-use-of-internet-courts.page#:~:text=The%20%E2%80%9Csmart%20court%E2%80%9D%20includes%20non,via%20a%20digital%20court%20hearing.> (27.06.2024. godine)